

SOPRONI ARCOK

WINKLER BARNABÁS | Búcsú Horváth Bertalantól

Horváth Bertalan építész, építészgafikus, december 26-án végleg elhagyott bennünket. Hónapok óta tartó, méltósággal viselt szenvedéseitől megszabadulva, megtért szüleihez, hogy végleg megpihenhessen. Szülővárosába, Sopronba jött vissza, de nem az úgy szeretett régi, Gyiróti utcai családi otthonba, ahova az elmúlt hónapokban folyamatosan vágyott és készült.

Hetven éves életútja gazdag életút. Mentés szenczióktól, hirtelen jött fellángolásoktól, de gazdag a következetes és átgondolt munkától. Nem könnyű csokorba szedni azokat a gondolatokat, amik foglalkoztatták, mert zárkózott belső életet élt, ritkán és mindig nagyon meggondolva beszélt a terveiről.

A Horváth testvérek, Sári és Berci kiegyensúlyozott gyermekkorát a soproni polgári művészcsalád levegője formálta, a nagyjelentőségű festőművész és pedagógus édesapa, Soproni Horváth József, és a jó ízlésű művészi érzékkel és nagy családszeretettel megáldott édesanya mellett, nagyszerű rokonsággal körülvéve. Hatott a testvérekre és unokatestvérekre Mühl Aladár és Mende Gusztáv művészete, a Horváth család és a Mühl család hagyományainak megbecsülése és művészetszeretete.

A múlt század közepén Sopron szellemi élete egyedülállóan gazdag volt. Ennek a gazdag szellemi életnek egyik pillére volt Horváth József. Berci festői- és grafikai vénáját az édesapa korán felfedezte, és elvitte Ágoston Ernő rajziskolájába, ahol megerősítést nyert és továbbfejlődött tehetsége. Sopronban, a Berzsényi Dániel gimnáziumban megszerzett matúra után szülői egyetértéssel az építészetet választotta hivatásául. Budapesten az Építési és Közlekedési Műszaki Egyetemen Boross Géza gondoskodott rajztudása továbbfejlődéséről. Építésmérnöki diplomáját 1963-ban védte meg. Baranya megyében letöltött kivitelezői gyakorlata után 1965-től a Lakóterv tervezőjeként számos jelentős épület tervezésének volt résztvevője: OTP lakások, diplomataházak, kollégiumok tervezésében, társa Spiró Évának. Jelentős alkotása a Kelenhegyi úti teraszházak terve, ami sajnos nem valósulhatott meg, de tervei alapján megépült az óbudai Harrer Pál nyugdíjas otthon, Csepelen egy közösségi ház és Balatonszéplakon egy üdülőépület. A belső Erzsébetváros rehabilitációjának tervei elkészülte után, az 1988-ban alakult Archikon tervezőirodában vezető tervezőként dolgozott tovább. A Római Partra sorházakat, a Svábhegyre luxusvillákat tervezett, Alsópetényben a Prónai kastély épületeinek rekonstrukcióját, Magyarnándoriban a Butler kastély és egy római-parti sorház műemléki helyreállítását vezette avatott hozzáértéssel.

Jelentős alkotása, társakkal, az újlipótvárosi „Aranytíz” Művelődés Központ újraélesztése, melyet 2003-ban Reitter Ferenc-díjjal jutalmaztak. Hetvenedik

évének közeledtéig folyamatosan tervezett, több fiatal, köztük két építész fia, Dénes és Balázs társaságában. Megtervezték az angyalföldi József Attila Művelődési Központ rekonstrukcióját, a Szerb utca 9-11. foghíjbeépítését, lakóházakat, villákat Budaörsre, Török-bálintra és Pilisborosjenőre.

Az egyik, három generáció számára otthont teremtő villát az építész család saját magának álmodta meg. Az impozáns épületbe 2008-ban költözhetek, ahol együtt élhetett unokáival is. Az előző budai otthonuk, ahol Berci és családja évtizedekig élt, a velem szomszédos társasházban volt. Esténként gyakran utaztunk együtt a 11-es autóbusszon. Ezek az utazások hosszú, bensőséges, házelőtti beszélgetésekben végződtek.

Mesélt arról, milyen fontos helyet foglal el életében Soproni Horváth József állandó kiállításának fenntartása a soproni Caesar házban, édesapja képeinek gondos megóvása, külföldi és hazai emlékkiállításainak szervezése. Katalogizálta valamennyi fellelhető Horváth-képet, figyelemmel kísérve a képek tulajdonosváltzásait. Egész élete folyamán kereste a szem elől tévedt Horváth-akvarelleket; megnyugodott, ha megtudta, egy-egy meglelt alkotás jó kezek között, megbecsült helyen gyönyörködteti tulajdonosait. Édesapja életéről és munkásságáról könyvet adott ki, és készült egy részletes monográfia összeállítására. Összetartotta a szülővárosukból elkerült Mühl unokatestvéreket az éves, Sopronban rendezett családi találkozókon. Büszke volt Ybl Miklós-díjas építész felesége, Nándori Klára munkáira. Irányította és segítette fiai építészé válását, és jutalmul évekig dolgozhatott velük együtt.

Gyerekkorom óta kapcsolatban álltam Bercivel. Összekötött bennünket szeretett városunk és családjaink több generáción átívelő barátsága. Berci segített nagybátyja, Mühl Aladár művészetének budapesti bemutatásában és együtt hoztuk létre Soproni Horváth József kiállítását galériámban, de saját akvarelljeinek gazdag tárházával sohasem büszkélkedett. Családja segítő közreműködésével ismerhettem meg építészgrafikáit. A múlt év elején, 70-ik születésnapjára, az utolsó napokig előtte is eltitkolva rendezhettem építészeti és képzőművészeti munkáiból ünnepi életmű-kiállítást. A budapesti tárlat meghívójában a következő gondolattal mutattuk be alkotásait „A digitális technológia szinte sorozatgyártásban készül építészeti rajzai között bűvópatak-ként vág medret Horváth Bertalan látványterveinek varázsa. Így is lehet: biztos rajztudásra támaszkodva, az akvarellek légiés fölényével megállásra és szemlélődésre kényszerítve a megrendelőt, bíráló, érdeklődőt, egyaránt.”

Berci boldog és megilletődött volt a HAP Galériában rendezett kiállításának megnyitóján. A megnyitó végén csendben, elmerengve mondta nekem: „úgy érzem életem és pályám beteljesedett, mert egyazon névsorba kerülhettem édesapámmal, egykori soproni mesteremmel, nagybátyámmal, neves soproniakkal és egy sor kiváló építésszel.”

Horváth Bertalan teljes életet élt. Hálás gyermeke volt szüleinek, példamutatóan gondozta édesapja nagyszerű hagyatékát, Klárral két kiváló építész fiút neveltek, szerethette unokáit, építészként végigszolgált több, mint negyvenöt évet és építészeti akvarelljeivel egy nagy korszaknak lett talán utolsó fölényes tudású képviselője.

A soproni és budapesti barátok, iskolatársak, az Ágoston Ernő vezette rajziskolai művésztársai, az egykori Lakóterv-es és Archikon-os kollégái, a magyar építőművészek és a magam nevében Széchenyi István szavaival búcsúzom: „Boldog, ki eldicsekedhetik, hogy önmagához és életviteléhez mindig hű maradt! Aki elmondhatja, hogy egyetlen tettét sem szeretné *meg-nem tettnek* tudni, s aki a múltra vígan és elégedetten tekinthet vissza!”

DOMONKOS OTTÓ | Mozaikok Csatkai Endre ifjú korából

Ifjú néprajzos-muzeológusként 1952-ben kerültem a Soproni Liszt Ferenc Múzeumba és itt ismertem meg Csatkai Endre múzeumigazgatót. Némethy Endrétől, a még Hatvanban megismert néprajzostól szereztem első értesüléseimet Csatkai Endréről, a kiváló múzeumigazgatóról és emberséges emberről. Az 1948-as múzeumi törvény írta elő a hazai múzeumi és műemléki feladatokat. A kitűzött feladatok nagysága miatt a régészet, néprajz, művészettörténet, helytörténet és természettudományok területén speciális muzeológus képzés kereteit teremtette meg az akkori Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Karán belül. Ugyanakkor a múzeumigazgatók elméleti konferenciákon vitatták meg a múzeumi törvény alkalmazását: a műtárgyvédelem, a topografikus felmérések, az egységes nyilvántartási rendszer elvi és gyakorlati kérdéseit. Határidőket tűztek ki például az egyes tudományszakok anyagának revíziójára illetve átleltározására. Mindezekben Csatkai Endre az élen járt és 1950-ben „az ország első muzeológusa” címet nyerte el. A Múzeumi Tanács tagja lett. Az ő jó hírére és az én egészségi állapotomra való tekintettel Némethy Endre a soproni múzeumot ajánlotta számomra. A kiváló vezetővel és számomra fontos kézművesipari gyűjteménnyel rendelkező intézményt, első (és utolsó) munkahelyemet e jó tanácsra foglaltam el. Némethy Endrét, ma is áldom érte haló poraiban.¹ Megismerkedésünk Csatkai Endrével tehát 1952-re datálható.

Csatkai Endre magánéletéről csak keveset tudtunk, így például azt, hogy apja orvos volt Darufalván, s ott a „szegények orvosa” kítüntető címet nyerte el. Azt is tudjuk, hogy hármán voltak testvérek, hogy kis korában sokat betegeskedett, hogy dajkája volt, hogy vonattal járt be Sopronba a Líceumba, hogy tudott cimbalmozni, s ezt anyjától tanulta, hogy tagja volt az iskola Magyar Társaságának. Keveset beszélt családjáról. Idősebb bátyjáról, Jenőről, alig ejtett szót. József bátyjáról egyszer elmondta, hogy 1944-ben a gettóba vonulás előtt

¹ Turbuly Éva: Kismesterségek vonzásában. A 80 éves Domonkos Ottó köszöntése. SSz 62. (2008) 433–448.